

- všem krajským úřadům, a jejich prostřednictvím
- obecním úřadům obcí s rozšířenou působností
- Magistrátu hlavního města Prahy a jeho prostřednictvím
- úřadům městských částí hlavního města Prahy

Váš dopis značky ze dne

Naše č.j.
2016/7944-231

Vyřizuje
Mgr. A. Křístek

V Praze dne
8. února 2016

Úprava mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb ve vztahu k orgánům sociálně-právní ochrany dětí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR v dohodě s Ministerstvem zdravotnictví ČR (odborem zdravotních služeb) vypracovalo následující informaci k některým otázkám aplikační praxe zákonné úpravy mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb vůči orgánům sociálně-právní ochrany dětí, zejména obecním (městským) úřadům obcí s rozšířenou působností.

Základní úprava mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb

Úpravu tzv. lékařského tajemství obsahuje zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách (dále jen „ZZS“) obecně v § 51. Základní normou je odst. 1, který stanovuje: „poskytovatel je povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb“. Mlčenlivost se tedy zásadně týká všech skutečností, které se poskytovatel dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, nejen informací o zdravotním stavu pacienta, tedy např. anamnéze, prognóze apod., ale všech informací.

Ve smyslu odst. 2 citovaného ustanovení lze informace, které má poskytovatel k dispozici, sdělit bez souhlasu pacienta, pokud jde o

- a) předávání informací nezbytných pro zajištění návaznosti poskytovaných zdravotních služeb,
- b) sdělování údajů nebo jiných skutečností, je-li poskytovatel zproštěn pacientem, popřípadě zákonným zástupcem pacienta, mlčenlivosti a sděluje-li údaje nebo tyto skutečnosti v rozsahu zproštění,
- c) sdělování, popřípadě oznamování údajů nebo jiných skutečností podle tohoto zákona nebo jiných právních předpisů, pokud z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů vyplývá, že údaje nebo skutečnosti lze sdělit bez souhlasu pacienta,

d) sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti přezkázat nebo oznámit spáchání trestného činu.

Důvodová zpráva k ZZS k tomu uvádí: *Zákon upravuje povinnost mlčenlivosti poskytovatele a jednotlivých osob v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, a na to navazující její prolomení. Tím však nebudou dotčeny povinnosti poskytovatelů a zdravotnických pracovníků a dalších osob, které se v souvislosti se svou činností dozvěděli informace o zdravotním stavu pacienta, oznamovat určité skutečnosti podle jiných právních předpisů.*

Informace, které se poskytovatel dozvěděl při poskytování zdravotních služeb, lze tedy zásadně sdělovat jakémukoli třetímu subjektu pouze se souhlasem pacienta (jeho zákonného zástupce).

Poskytování informací orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Dle § 45 odst. 3 písm. f) ZZS je poskytovatel dále povinen zajistit splnění oznamovací povinnosti a sdělování údajů podle zákona upravujícího sociálně-právní ochranu dětí. Dle § 65 odst. 2 písm. f) do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi mohou bez jeho souhlasu nahlížet, jestliže je to v zájmu pacienta nebo jestliže je to potřebné pro účely vyplývající z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů, a to v nezbytném rozsahu, zdravotničtí pracovníci příslušní podle jiných právních předpisů k posuzování zdravotního stavu pro účely sociálního zabezpečení, zejména ... sociálně-právní ochrany dětí.

Jde-li o plnění oznamovací povinnosti a sdělování údajů, odkazuje se na úpravu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZSPOD“). Jde-li o nahlížení do zdravotnické dokumentace, týká se tato možnost v zásadě posudkové činnosti - do této dokumentace může nahlížet a pořizovat si z ní opisy a výpisy pouze zdravotnický pracovník (např. posudkový lékař), nikoli také např. sociální pracovník. Posuzování zdravotního stavu se v této souvislosti týká zejména odborného posuzování pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče.

Sdělování informací se řídí ustanoveními § 53 odst. 1 ZSPOD. Ten stanovuje: *Na výzvu orgánů sociálně-právní ochrany jsou poskytovatelé zdravotních služeb povinni sdělit údaje potřebné podle tohoto zákona pro poskytnutí sociálně-právní ochrany, nebrání-li tomu zvláštní právní předpis. Povinnosti zachovávat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu se nelze dovolávat, jestliže mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj.*

Důvodová zpráva z roku 1999 k tomuto ustanovení uvádí: *Dalším způsobem získání informací jsou sdělení jiných státních orgánů, zaměstnavatelů a dalších subjektů. Proto jim návrh zákona stanoví povinnost sdělovat orgánu sociálně-právní ochrany bezplatně údaje, pokud tomu nebrání jiné právní předpisy. Tím se respektuje*

*ochrana dat, která jsou chráněna mlčenlivostí. Zákon v původním znění tak povinnost mlčenlivosti zdravotnických pracovníků respektoval v plné míře a za daného stavu tak nebylo možno bez zproštění mlčenlivosti pacientem sdělovat orgánu sociálně-právní ochrany dětí vůbec žádné informace týkající se pacienta (byť takto přísná právní úprava nebyla zřejmě dodržována). To se změnilo novelou č. 272/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002. Tato novela vložila do citovaného ustanovení novou větu, navazující na dřívější obecnou formulaci „nebrání-li tomu zvláštní právní předpis“, která odkazem na zvláště uloženou povinnost mlčenlivosti sdělování údajů bez souhlasu pacienta před tím znemožňovala. Byla tedy do § 53 odst. 1 ZSPOD vložena věta: **Povinnosti zachovávat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu se nelze dovolávat, jestliže mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj.** Důvodová zpráva k zákonu č. 272/2001 Sb. toto doplnění zdůvodnila takto: **Pro plnění úkolů sociálně-právní ochrany dětí je nezbytné, aby příslušné orgány této ochrany získávaly potřebné údaje. Vzhledem k tomu, že naprostá většina těchto údajů má osobní charakter, jde o údaje, jejichž sdělování a využívání se řídí předpisy o ochraně osobních údajů, popřípadě dalšími předpisy, které brání některé údaje uvedeným orgánům sdělovat. Přitom bez jejich znalosti nemůže orgán sociálně-právní ochrany plnit své povinnosti a zejména včas zasahovat, kdy se objevují zjevné příznaky, že dochází k poškozování práv dítěte nejhrubším způsobem** (pozn.: zvýraznění MPSV). **K odstranění tohoto problému se navrhuje doplnění dosavadní právní úpravy.... I když se předloženým návrhem v odůvodněných případech rozšiřuje povinnost sdělovat orgánům sociálně-právní ochrany údaje týkající se zdravotního stavu, stanovuje se současně povinnost těchto orgánů, v souladu s příslušnými právními předpisy, využívat tyto údaje jen v nezbytném rozsahu.***

Z uvedeného je zřejmé, že povinnost poskytovatelů zdravotních služeb poskytovat údaje podléhající lékařskému tajemství (což jsou všechny informace, o nichž se dozvěděl při poskytování zdravotních služeb) byla fakticky umožněna teprve od 1. 1. 2002, ovšem lékařské tajemství je respektováno v tom smyslu, že povinnost takové údaje sdělovat je omezena na situace týrání, zneužívání dítěte nebo zanedbávání péče o něj, což je korigováno navíc materiálním vymezením § 6 ZSPOD - *pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.* Důvodová zpráva k novele č. 272/2001 Sb. uvádí ještě další výkladové zpřesnění: „*dochází-li k poškozování práv dítěte nejhrubším způsobem*“. Navíc zákonodárce stanovil, vzhledem k citlivosti údajů, zjištěných od poskytovatele zdravotních služeb, a tím pádem k mimořádně vysokému veřejnému zájmu na jejich ochraně, že je lze i ze strany orgánů sociálně-právní ochrany dětí využívat jen ve zcela nezbytném rozsahu. Možnost dožadovat údaje od poskytovatelů zdravotních služeb tak není bezbřehá, ba naopak je všemi souvisejícími zákony i v kontextu úmyslu zákonodárce, jak je vyjádřen v důvodových zprávách (zejména z roku 1999 a 2001) chápána velmi omezeně a restriktivně. To musí pochopitelně respektovat i orgány sociálně-právní ochrany dětí. Pokud by poskytovatel zdravotních služeb bez

zproštění povinnosti mlčenlivosti pacientem (jeho zákonným zástupcem) poskytoval komukoli informace nad rámec zákonem předvídaných skutečností, dopouštěl by se velmi závažného porušení svých povinností. Proto je rovněž na místě, aby orgán sociálně-právní ochrany dětí, vyžaduje-li informace od poskytovatele zdravotních služeb, uvedl v žádosti, že údaje vyžaduje, jak od roku 2002 předpokládá zákon, neboť mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj. Pouhá skutečnost, že mají být sděleny údaje „potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany“ je nedostatečná, neboť ve vztahu k poskytovatelům zdravotních služeb takovou skutečností není povinnost jejich mlčenlivosti nijak prolomena.

Úhrada poskytnutých informací

Výkony poskytovatele zdravotních služeb, související se sdělováním informací, nejsou zdravotními výkony, hrazenými z veřejného zdravotního pojištění. Podle § 14 odst. 15 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, *hrazené služby dále nezahnují ... jiné zdravotní výkony provedené na dožádání ... orgánů státní správy .... Úhradu zdravotních služeb podle předchozí věty poskytne zdravotnickému zařízení orgán, pro který se zdravotní služby provádějí, ve výši stanovené seznamem zdravotních výkonů s bodovými hodnotami v souladu s rozhodnutím Ministerstva zdravotnictví.* Tuto úpravu samozřejmě plně respektuje i ZSPOD, když v § 53 odst. 1 stanovuje, že všechny dotčené subjekty (např. také školy, jiné státní orgány apod.) jsou sice *povinni sdělit bezplatně údaje*, ale dále: *Jde-li však o údaje týkající se zdravotního stavu vyžádané orgánem sociálně-právní ochrany, platí o úhradě zdravotních služeb zvláštní právní předpis.* Za „údaje týkající se zdravotního stavu“ je přitom třeba považovat s ohledem na úpravu zákona o veřejném zdravotním pojištění i na úpravu zdravotní dokumentace v zásadě jakékoli údaje, které jsou obsaženy ve zdravotnické dokumentaci, pokud poskytovatel zdravotních služeb při zpracování sdělení musí nahlédnout a vypsát takové údaje ze zdravotnické dokumentace pacienta; to se týká zejména sociální anamnézy pacienta.

Poskytování informací civilnímu soudu

Je-li orgán sociálně-právní ochrany dětí ustanoven pro civilní řízení procesním opatrovníkem dítěte, jsou mu v souladu s občanským soudním řádem svěřeny práva a povinnosti „v tomto řízení“, nikoli mimo ně. Vykonává tak na místě zákonného zástupce zastoupení v soudním řízení. Není však na tento orgán současně přenesen výkon rodičovské odpovědnosti v jakémkoli dalším rozsahu, nezískává tak samozřejmě ani postavení zákonného zástupce ve vztahu k poskytovatelům zdravotních či jakýchkoli jiných služeb. (arg.: *zástupce... je oprávněn ke všem úkonům, které může v řízení učinit účastník - k úkonům v řízení, nikoli mimo ně, vůči třetím, nezúčastněným osobám*).

Poskytovatel zdravotních služeb zásadně není vůči soudu (tím spíše ani vůči procesnímu opatrovníkovi) zproštěn povinnosti mlčenlivosti. Proto soud zpravidla žádá účastníky o sdělení kontaktních údajů na poskytovatele zdravotních služeb a současně o podepsání písemného zproštění mlčenlivosti takového poskytovatele, tak aby si sám mohl od něho informace dožádat.

Poskytování informací soudnímu znalci

Je-li v soudním řízení nařízeno vypracování znaleckého posudku, je mlčenlivost poskytovatele zdravotních služeb fakticky prolomena v nejširším možném rozsahu. ZZS totiž stanovuje v § 65 odst. 2 písm. i), že *do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi mohou bez jeho souhlasu nahlížet, jestliže je to v zájmu pacienta nebo jestliže je to potřebné pro účely vyplývající z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů, a to v nezbytném rozsahu, soudní znalci ve zdravotnických oborech a osoby se způsobilostí k výkonu zdravotnického povolání, které byly pověřeny vypracováním znaleckého posudku znaleckým ústavem, poskytovatelem nebo zdravotnickým pracovníkem, v rozsahu nezbytném pro vypracování znaleckého posudku pro potřebu trestního řízení nebo pro řízení před soudem podle jiných právních předpisů.*

Závěr

Poskytování (sdělování) informací poskytovatelem zdravotních služeb orgánům sociálně-právní ochrany dětí je upraveno kombinací ustanovení zákona o zdravotních službách, zákona o veřejném zdravotním pojištění a zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Od 1. 1. 2002 až dosud je sdělování informací poskytovatelem zdravotních služeb možné, ale pouze v případě, že mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj, tedy pouze v situaci, kdy dochází k poškozování práv dítěte nejhrubším způsobem, jak předpokládá zákonodárce. Jinak mlčenlivost poskytovatele prolomena není a orgán sociálně-právní ochrany dětí může nejvýše pacienta (dítě) popř. jeho zákonného zástupce požádat o to, aby ve vztahu k orgánu sociálně-právní ochrany dětí poskytovatele zdravotních služeb jeho povinnosti mlčenlivosti zprostil, poté může dožadovat informace v celém rozsahu takového zproštění.

Poskytování dožádaných informací je zdravotním výkonem nehrazeným ze zdravotního pojištění, proto podléhá povinnosti úhrady, jejíž maximální výši regulují cenové předpisy Ministerstva zdravotnictví.

Mgr. Kateřina Šlesingerová
 ředitelka odboru ochrany práv dětí